ליזסו מם שיש לו תורת רקב נקבר ערוס כו' · אבל אם נקבר בבכסותו אפי' בארון של שיש אין לו תורת רקב לפי שבכסותו שנרקבת עמו נעשית לו תערובות ואינו אין לו הלכה למשה מסיני שיהא רקב מעמא אלא רקב הבא מן המת עצמו בלא תערובות וכן אם נקבר בארון של עץ ואפי' ערוס לו על גבי רצפה של לבנים הואיל והארון של עץ והתכן של לבנים עשוין לירקב נעשין לו תערובות ואין לו תורת רקב: נעשו גלגלים זה לזה · נעשה כמי שנתערבו זה בזה ואין זה רקב גמור · "גלגלין" לשון המגלגל זה לזה ונתערב זה עם זה (ג) שנתערב עמו בכוחו לו רקבון אחר דמי ואפילו נקברו ערומים בארון של שיש הואיל דלא הוי רקב (ד) דמת אחר: אמר רבא · כי קתני התם דרקב הבא מב' מתים עמא כגון שקברום (ה) זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והרקיבו כל אחד בפני עצמו ועמד על מלא תרווד רקב, ממת זה ומן מת זה תרווד, וממת זה תרווד מצטרפין למלא תרווד הואיל ולא נעשו גלגלין זה לזה מתחילה בשעה שהרקיבו אבל היכא ג) דנקברו זה עם זה לעולם אימא לך דנעשו גלגלין זה לזה ואין לו תורת רקב: גזז שערו וקברו עמו נעשה לו גלגלין · ד) אבל כי לא גזז והניחו מתוכר כמו שהוא לא נעשה לו גלגלין: שערו שעומד ליגזז · קודם מיתה כגון שהכניד עליו שערו כגזוז דמי ונעשה לו גלגלין ואין לו רקב: הא לא גזז לא · ואע"ג דעומד ליגזז: הא ס"ד גזז הוי גלגלין · כלומר מדרבה בר בר חנה ליכא למשמע מידי דהא דרבה בר בר חנה אמר דכי גזז הוי גלגלין אבל לא גזז לא אמר ביה ולא מידי ואכתי תיבעי לך: מן מעקב · מן מרגלותיו כלומר ממתנים ולמטה כי קאמר דמלא תרווד רקב ממת היכא דאתי מטליה מת מכלפי גוייה שלמעלה דעיקר הגוף בו: ומי ס"ד · דקב הבא מן העקב לא הוי ממת כי בא משני מתים אמאי עמא להאי רקב [זיל] להכא ה) איכא למימר דדלמא דרך עקב קאתי וכן נמי להכא גבי אידך מת דילמא דרך עקב קאתי ואין לו תורת רקב אלא מדלא אמר הכי ס"מ דרקב הבא מן העקב יש לו תורת רקב: ס"ד אי דאירקיב כוליה מת · כלומר לעולם אימא לך דרקב ו) שבא מן העקב טהור וכי קבעינא מינך (תרווד) אי דאירקיב כולה מת והוה מלא [תרווד] רקב דשקליה מיניה אתא ליה דרך עקב עד כלפי הרחם על פני כולו של מת הכי נמי דאיכא למיפסל מהיא דרב נתן בר אושעיא דהוי עמא אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון דאירקיב חד אבר והוה אבר עלמו דאירקיב אתא ליה דרך עקב בלבד והכי קמיבעיא לן מי אמרינן כי גמירי רקב כגון דאתי דמת אבל היכא דאתי מן עקב לחודיה לא אי דלמא לא שבא

מדה כו: תוספתא דאהלות פ"ב

[עי' תוס' מדה כו: ד"ה למטעי]

נ"ל שמן

מדה נה. אהלות פ"ג מ"ג

[סנהדרין עו:]

נוסחת הריב"ן

ה) רקב כולו: ב) שקברן: ג) דקברן: ד) (אבל כי כי גלגלין) ליתא בכ"י: ה) זיל לסכא לגבי חד מת אימא למימר: ו) דרקב הבא כו' תרווד דשקליה כו' מיבעיא לי כו' קא מיבעיא לי מי כו' אי דלמא ל"ם תיקו הס"ד ואח"כ מס"ד מיפרש פריש מינה ונעשה לו גלגלין כס"ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתיב רבי נתן בר' אושעיא רקב הבא: (ב) שם דלמא דרך עקב קאתי מיבעיא לי דאירקיב: (ג) רש"י ד"ה נעשו וכו' עם זה וכמו מתערב עמו כשות:

גליון הש"ס

גמ' בני חזקיה שערו הטעמד לגזוז · עי' ניטין דף נא מ"א:

*ת"ר איזהו מת שיש לו רקב: מת שנקבר עדום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב, נקבר בכסותו בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים זהו מת שאין לו רקב. אמר עולא *אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות איתיביה רבא לעולא רקב הבא מן הבשר טהור הא מן העצם טמא ואע"ג דליכא בשר? אימא הכי קא הבא מן הבשר טהור עד שיש עצם בבשר הא ליכא גידים? אי אפשר לבשר ולעצמות בלא גידים אמר רב אבא א"ר יוחנן *שני מתים שקברן זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה מתיב (ו) רב נתן רקב הבא מב' מתים טמא אמר רבא שקברן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והרקיבו ועמדו על מלא תרווד רקב/ אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן גזז שערו וקברו עמו נעשה לו גלגלין *תנן התם כל שבמת טמא חוץ מן השיניים והשער והצפרן ובשעת חיבורן בגולן טמאין ⑤ ⑥ חזקיה שערו העומד לגלח, צפרן העומד לגזוז – מאי: *מי אמרינן כל העומד ליגזז כגזוז דמי או דלמא השתא מיהא הא מחוברין, ונפשוט ליה מדרבה בר בר חנה טעמא משום דגזז, הא לא גזז, לא? הכי קאמר גזז הכי זה גלגלים, לא גזז מיבעי ליה ⑦ ר' ירמיה רקב הבא מן העקב מהו: כי גמרינן רקב הבא מכל מקום מת אבל דאתי מן עקב לא או דלמא לא שנא? ת"ש דתני ר' נתן ברבי אושעיא רקב הבא משני מתים טמא ואי ס"ד הבא מן העקב לא, זיל הבא דלמא דרך עקב קאתי, והבא דלמא דרך עקב קאתי, (ב) אי דאירקיב כוליה מת וקאתי דרך עקב הכי נמי, אלא הכא כגון דאירקיב חד אבר וקאתי דרך עקב מאי, תיקו. ⑧ רבי ירמיה עובר במעי אשה הוי גלגלים או לא: כיון *דאמר מר עובר ירך אמו הלכך גופה הוא ולא הוי גלגלין או דלמא כיון דסופו לצאת מיפרש פריש מינה ואת"ל עובר דסופו לצאת מיפרש פריש מינה, שבבת

מגלח עליו: שנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים · שאינה נעשקת ואין להסתפק בעפר אחר כי אם ברקב גוף של מת: נקבר בכסותו בארון של עץ או ערום בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים · שטחות ליסחק וליכתב מאליהן זהו מת שאין לו רקב ואפילו נקח תרכב לו ממש תרווד מן רקב שלו שבודאי יש כאן מלא תרווד מגוף המת, טהור דלתמרינן בפ' המפלת (נדה כז:) מה תמיד לתו דבר אחר נעשה לו גלגלין משמע דבהא ליכא מאן דפליג שאם נתערב דבר אחר עמו בתחילתו היו מטמא: אמר עולא אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידין ומן העצמות · מטולא גריך שיהא הרקב: הא מן העצם · לחוד טמא: והא ליכא גידין · ולא הוה מלי לאטויי דהכי קאמר ומן הבשר לחודיה טהור עד שיהא רקב עצם וגידין בהדי בשר דא"כ ליתני מן הבשר ועצם טהור ודייקינן עד דליכא גידין בהדייהו: א"א לבשר ועצמות בלא גידים · ומולא שהזכיר גידים לאטריך לאשוקי כפל אלא נתקשרו אבריו בגידים ובריתא לא מיירי בהכי אלא בולד בגמר: שני מתים שנקברו זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה · ובפרק המפלת (שם כז:) גרסינן בכל הספרים גנגילתן וגם בערוך "פי' גלגלים עפר הוא שמעורב ממקום אחר לשון דבר המתגלגל ועוד פירש בערוך גלגלין קומריימ"ל בלע"ז דלא גמירי רקב אלא של מת אחד ולא שיש מת אחר מעורב בו: מתיב רב נתן רקב הבא משני מתים טמא · וקא ס"ד דמיירי שנקברו יחד: ונרקבו ועמדו על מלא תרווד · אחר שנכלכן עם ולא נשאר בכל אחד יחידי כשנקברו יש להן דין רקב, ויש תימה למה נקט ועמדו על מלא תרווד רקב אחד אלא כשמייר וי"ל דלרבותא נקטיה [דאפילו] כי אין בשניהם אלא תרווד אחד דליכא השתא רקב מן העקב אפ"ה הוי שיעור כתרווד דלקמן פשטינן מינה במיא דרקב הבא מן העקב מהו דגם לפי הדיחוי שמעי' דמת דאירקיב כוליה מיהא מלמרק רקב העקב לשאר רקבובית לתרווד: תנן התם במס' אהלות (פ"ג מ"ג) כל שבמת טמא וגם הטור ופליגי הא בפ' דם נדה (נדה הי.) איכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא: חויץ מן הסיפים והשער והצפרן · שמתאיחין לגוף מדרבנן: ובשעת חיבורן למת טלן ממאין שהטוגע לו מאהיל עליהם א) הוא טוגע לו מאהיל על המת דהוו יד לטומאת המת: בעי חזקיה שערו העומד ליגזז מהו · מי הוי ב) [בשאר] חיבורין למת וטומאת לו כגזוז דמי ולא מטמא במת אף במחובר למת או דלמא מטמא בעודו מחובר בו ויש מפרשים דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה כגזוז דמי ונעשה גלגלין לו לא ומיהו [כפי'] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: טעמא דגזז · אז הוי גלגלין הא לא גזז לא ומיירי בכל ענין אף דאיכא למימר דגזז הוי גלגלין הכי נמי מיתא דבשעת חיבורו טמא דהוי כגוף: לא גזז חיבורי לך · כלומר לרבה בר בר חנה גופיה קא מיבעיא ליה היכא דלא גזז ולהכי נקט גזז דבגזוז דוקא הוא דפשיטא ליה: רבה הבא מן העקב מהו · לפי שבעקבו של אדם יש בו עודי בשר שאין בו חיות ומיבעיא ליה לי גמירי ביה רקב לו לא: הבא מן הבשר · כלומר מכל הבשר שיש בו חיות: רבה הבא משני מתים טמא · ולעיל אוקמיה רבא כגון שעומד על מלא תרווד שלא נשאר מת אחר ולהכי דעתך הבא מן העקב לא כלומר (לא) שאינו מטמא זיל הבא דלמא דרך עקב קאתי מיבעיא ליה לי דאירקיב כוליה מת ואתי דרך עקב הי"נ דגם נרקב גם העקב לא מבעיא ליה מי אמרינן דגם הבא מן העקב לא מטמא אלא הבא [בעיין] ולהי לי דאירקיב כוליה מת ואתי דרך עקב ה"נ דיש לו לקב דבהכי מיירי הא דתני רב נתן בשנרקבו כל המת [מיהר] להרקיב בכי הא גוונא לא גמירי רקב: עובר במעי אשה מי הוי גלגלין · כשני מתים שנקברו זה עם זה: כיון

[מיהר] להרקיב בכי הא גוונא לא גמירי רקב: עובר במעי אשה מי הוי גלגלין · כשני מתים שנקברו זה עם זה: כיון

והצפורן: בפ' דם הנדה פס' שעמא משום דבעי' דומיא דעצם מה עצם שנברא עמו ואין נגזז מחליף אף כל שנברא עמו ואין נגזז מחליף יצאו השינים שלא נבראו עמו יצאו שער וציפורן נגזז מחליף ובשעת חבורן הכל מטמא והנוגע בהם כנוגע בבשר המת: בעי חזקיה שערו העומד ליגזז וכו' בגול היה לתם לגידול שער מתי הוה עומד ליגזז ומיבעיא ליה אי מטמא בשעת חבורן לפת · וי"ם דמבעי ליה אם נעשה גלגלין כאילו היה גזוז וקברו עמו · ולא נחירא דא"כ אאאי מיתתי הך מתני' דאהלות הכא · ותפשוט ליה מדרבה בב"ח שמטא דגזז וכו' משמע ליה בב"ח איירי בכל עניין אפי' עומד ליגזז וקאמר דוקא גזז · ולא גזז · תבעי לך לרבה בב"ח מיבעי ליה היכא דלא גזז ולהכי נקט גזז דבגזוז דוקא הוה פשיטא ליה: רבה בן העקב מהו לפי שיש בעקבו של אדם עובי בשר שאין בו חיות ולהכי מיבעי ליה אם רקבוהו מטמא שהוא אינו חשוב כגוף המת כי גמירי רקב הבא (מן שלא) [מבחוץ] מת כלומר שבא מן דבר שמת עם המת שבבעת מיתה מת הכל יחד אבל דאתי דרך עקב לא · לפי שמחיים הוי בבשר המת: רקב הבא מב' מתים טמא ואוקמה רבא לעיל בגון שעמדו על מלא תרווד שלא נשאר מב' כ"א מלא תרווד ואי ס"ד הבא מן העקב לא בלי שאינו מטמא זיל להכא דלמא דרך עקב קאתי פי' לכה מטא כלך לדרך זו ותאמר שמא מן העקב בא ולא המטמאנו יראי והמאהיל עליו ונכנס למקדש או אכל קדש בשנגה מביא קרבן ושמא דעלין בעורה הוא: אי דאירקיב כוליה מת ואתי דרך עקב הי"נ גם נרקב גם העקב לא מבעיא ליה דמטא אלא הכא בגון דאירקיב הד אבר וקאתי דרך עקב: שעדיין לא נרקב שאר הגוף כ"א העקב ואותו אבר הסמוך לעקב ואיכא למימר לפי שאין חיות בעקב [מיהר] להרקיב הרקיב גם האבר שאצלו ובכה"ג לא גמרי רקב: עובר במעי אשה מי הוי גלגלין.

הגהות כהר"ב רנשבורג

א) הוס' ד"ה מון וכו' לו מאהיל עליהם כוח טנע · חיבור הוא נוגע נמקום וכ"כ הוי כמוגע: ב) ד"ה נעי וכו' מי כוי כאלר חיבם כאלר נמקם וכ"כ בשעת חיבורן וכו' כ"ל:

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי' פ"ז מהל' מירות הלכה ג ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ד סמג עשין קכז:

כו ב ג מיי' פ"ז מהל' מירות הלכה ד ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ה סמג עשין קכז:

כז ד ה מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הלכי יג סמג עשין רלח:

כח א מיי' שם הלכה ה ופ"ז מהל' מירות הלכה ד:

פי' הרא"ש

איזהו מת שיש לו רקב · שמלא תרווד רקב' מטמא באהל ולזיר מגלח עליו: שנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים · שאינה נעשקת ואין להסתפק בעפר אחר כי אם ברקב גוף של מת: נקבר בכסותו בארון של עץ ערום בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים · שטחות ליסחק וליכתב מאליהן זהו מת שאין לו רקב ואפילו נקח תרכב לו ממש תרווד מן רקב שלו שבודאי יש כאן מלא תרווד מגוף המת, טהור דלתמרינן בפ' המפלת (נדה כז:) מה תמיד לתו דבר אחר נעשה לו גלגלין משמע דבהא ליכא מאן דפליג שאם נתערב דבר אחר עמו בתחילתו היו מטמא: אמר עולא אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידין ומן העצמות · מטולא גריך שיהא הרקב: הא מן העצם · לחוד טמא: והא ליכא גידין · ולא הוה מלי לאטויי דהכי קאמר ומן הבשר לחודיה טהור עד שיהא רקב עצם וגידין בהדי בשר דא"כ ליתני מן הבשר ועצם טהור ודייקינן עד דליכא גידין בהדייהו: א"א לבשר ועצמות בלא גידים · ומולא שהזכיר גידים לאטריך לאשוקי כפל אלא נתקשרו אבריו בגידים ובריתא לא מיירי בהכי אלא בולד בגמר: שני מתים שנקברו זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה · ובפרק המפלת (שם כז:) גרסינן בכל הספרים גנגילתן וגם בערוך "פי' גלגלים עפר הוא שמעורב ממקום אחר לשון דבר שמתגלגל ועוד פי' גלגלין קומריימא דלא גמירי רקב אלא בשם שנקבר לבדו · והרקיבו ועמדו על מלא תרווד · שאכלו עש ולא נשאר בכל א' כי אם חצי תרווד · וצ"ע למה נקט שעמדו על מלא תרווד רקב ולא נשאר מהם יותר · תנן התם פ"ד דאהלות כל שבמת מטמא ואף העור מטמא איכא מאן דאמר מדרבנן ואיכא מ"ד מדאורייתא: חוץ מן השיניים והשער שאינו מטמא אם לא בשעת חבורן · ר"ם דמבעי ליה אם נעשה גלגלין כאילו היה גזוז וקברו עמו · ולא נחירא דא"כ אאאי מיתתי הך מתני' דאהלות הכא · ותפשוט ליה מדרבה בב"ח שמטא דגזז וכו' משמע ליה בב"ח איירי בכל עניין אפי' עומד ליגזז וקאמר דוקא גזז · ולא גזז · תבעי לך לרבה בב"ח מיבעי ליה היכא דלא גזז ולהכי נקט גזז דבגזוז דוקא הוה פשיטא ליה: רבה בן העקב מהו לפי שיש בעקבו של אדם עובי בשר שאין בו חיות ולהכי מיבעי ליה אם רקבוהו מטמא שהוא אינו חשוב כגוף המת כי גמירי רקב הבא (מן שלא) [מבחוץ] מת כלומר שבא מן דבר שמת עם המת שבבעת מיתה מת הכל יחד אבל דאתי דרך עקב לא · לפי שמחיים הוי בבשר המת: רקב הבא מב' מתים טמא ואוקמה רבא לעיל בגון שעמדו על מלא תרווד שלא נשאר מב' כ"א מלא תרווד ואי ס"ד הבא מן העקב לא בלי שאינו מטמא זיל להכא דלמא דרך עקב קאתי פי' לכה מטא כלך לדרך זו ותאמר שמא מן העקב בא ולא המטמאנו יראי והמאהיל עליו ונכנס למקדש או אכל קדש בשגגה מביא קרבן ושמא דעלין בעורה הוא: אי דאירקיב כוליה מת ואתי דרך עקב הי"נ גם נרקב גם העקב לא מבעיא ליה דמטא אלא הכא בגון דאירקיב הד אבר וקאתי דרך עקב: שעדיין לא נרקב שאר הגוף כ"א העקב ואותו אבר הסמוך לעקב ואיכא למימר לפי שאין חיות בעקב [מיהר] להרקיב הרקיב גם האבר שאצלו ובכה"ג לא גמרי רקב: עובר במעי אשה מי הוי גלגלין.

נוסח תרגום אנקלוס

תרגום אנקלוס קמא דאיתיה בידי ג' מיה "רקב"

נוסח

ב' מתים שקברן זה עם זה הוי גלגלין

נוסח

מתי ש"ק לומר דעדו מן מת נעשה לו "גלגלים"

מהנה

◇ שאלות בדינו רקב ומה נחשב גלגלין

[בתרגום גלגל ס' ומשרש גנגילין]

נוסח

ריקב הבא מן העקב

נוסח

ר"ה אמר עובר במעי אמו נחשב כמבא מן ב' מתים שקברן זה עם זה הוי גלגלין ומי לא

(ב) (בגמ') שבבת גוי במעי אמה נחשב כגופה או לא